

Stella Grotowska, prof. AGH
Wydział Humanistyczny
Akademia Górniczo-Hutnicza
im. Stanisława Staszica w Krakowie

Wrocław/Kraków, 06.12.2019 r.

**Opinia na temat dorobku i osiągnięcia naukowego Pani dr Pauliny Rojek-Adamek
w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego**

Przedmiotem recenzji jest ocena, czy osiągnięcia naukowe habilitantki spełniają wymagania Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r., nr 65 poz. 565, Dz.U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365, Dz. U. z 2011 r., nr 84, poz. 455). Recenzja obejmuje: osiągnięcie naukowe, aktywność naukową habilitantki oraz osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne.

Podstawą sporządzenia recenzji jest dokumentacja określona ustawowo i obejmująca:

1. Osiągnięcie naukowe - monografię *Designerzy. Rola zawodowa projektanta w oglądzie socjologicznym*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2019, s. 288,
2. Autoreferat,
3. Informację o innych osiągnięciach naukowych,
4. Wykaz publikacji,
5. Informację o działalności dydaktycznej i organizacyjnej,
6. Prace i kopie prac opublikowanych przez Habilitantkę.

I Sylwetka Habilitantki

Dr Paulina Rojek-Adamek ukończyła magisterskie studia socjologiczne w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, uzyskując w 2000 r. magisterium z socjologii na podstawie pracy *Motywacja i zadowolenie z pracy na przykładzie pracowników banku państwowego* napisanej pod kierunkiem prof. Leszka A. Gruszczyńskiego. W tym samym roku Habilitantka

ukończyła studia podyplomowe na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach w dziedzinie zarządzania małą firmą.

Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie socjologii dr Rojek-Adamek otrzymała w 2004 r. na podstawie rozprawy *Środowisko zawodowe artystów plastyków i ich kapitał społeczno-kulturowy. Socjologiczny portret plastyków Górnego Śląska i Zagłębia*, której promotorem był prof. Leszek A. Gruszczyński. Praca ta została w skróconej wersji opublikowana w 2006 r. przez Śląskie Wydawnictwa Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach.

W latach 2000-2013 dr Rojek-Adamek pracowała na stanowiskach naukowo-dydaktycznych (asystenta i adiunkta) w Katedrze Socjologii Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych im. ks. Emila Szramka w Tychach. W latach 2013-2016 była zatrudniona w Wydziale Zamiejscowym Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Tychach. Od 2016 r. Habilitantka pracuje na stanowisku adiunkta w Instytucie Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Od r. 2010 współpracuje z Akademią Sztuk Pięknych w Katowicach.

II Osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 16 ust. 1 i ust. 2 pkt. 1 ustawy

Praca *Designerzy. Rola zawodowa projektanta w oglądzie socjologicznym*, wydana przez Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR (Warszawa 2019) wraz z bibliografią, indeksem nazwisk i aneksami liczy 288 stron. W strukturze pracy wyodrębnić można dwie części - rozważania teoretyczno (wprowadzenie oraz rozdziały 1-6) i omówienie własnych badań dr Pauliny Rojek-Adamek (rozdziały 7-9 wraz z zakończeniem).

W części pierwszej znajduje się wyjaśnienie stosowanych w pracy terminów "designer" i "projektant", "design, omówienie wybranych koncepcji roli społecznej, społecznego kontekstu designu, roli zawodowej projektanta. Cel badawczy został określony jako "identyfikacja sposobów definiowania roli zawodowej projektanta przez pryzmat relacji wpływających na jej charakterystykę" (s. 17, Autoferat, s. 3). Jedno z kluczowych pojęć używanych w pracy - "relacyjność", podkreśla, że społeczna rola projektanta jest zmienna, uzależniona od wzajemnego wpływu ak-

torów i ich siły oddziaływania na projektantów. W pierwszej części pracy dr Rojek-Adamek przedstawiła również zastosowane podejście metodologiczne, teren badań i ich przebieg.

W drugiej części pracy Habilitantka dokonała analizy danych empirycznych (jakościowych i ilościowych, w których uczestniczyli: profesjonalni projektanci - 51 wywiadów jakościowych i 102 ankiety, potencjalni i rzeczywisti odbiorcy - 479 osób (5 wywiadów jakościowych z zarządzającymi instytucjami, które uczestniczyły wcześniej w procesach projektowych, 474 - kwestionariusze przeprowadzone wśród klientów dużego centrum handlowego) (Autoreferat, s. 6).

Za najważniejsze osiągnięcie pracy uważa Habilitantka analizę społecznego procesu definiowania roli projektanta z kilku perspektyw z właściwymi dla nich oczekiwaniami, sposobami rozumienia pojęcia "design" i postrzegania społecznej odpowiedzialności projektanta, podstawowych relacji społecznych, prestiżu i autonomii projektantów (Autoreferat, s. 10).

Unikając streszczenia książki dr Pauliny Rojek-Adamek, chciałabym pokazać znaczenie tej pracy dla naszej wiedzy o współczesnym polskim społeczeństwie.

Przed wszystkim Habilitantka podjęła problem, który w polskiej socjologii rzadko był poddawany badaniom. Podobnie jak dr Rojek-Adamek (s. 16) nie znam innych opracowań, które można by uznać za systematyczną i pogłębioną analizę kategorii społeczno-zawodowej projektantów. Niewątpliwie jest to walor pracy i wkład Habilitantki w dyscyplinę nauki socjologiczne.

Teoretyczny punkt wyjścia stanowią koncepcje roli społecznej R. Lintona, G.H. Meada, F. Znanieckiego R. Parka, R. Mertona, E. Goffmana, C.H. Cooleya, socjologiczne ujęcia relacyjności E. Durkheima, M. Webera, G. Simmla, K. Marksa, P. Bourdieu, B. Latoura, H.S. Beckera, N. Crossleya, M. Emirbayera, P. Sztompki, a także ujęcie zawodu jako systemu relacyjnego A. Abbotta. Za K. Friedmanem Habilitantka przyjmuje, że designer jest rolą zawodową odgrywaną w wielu różnych kontekstach, m.in. naukach przyrodniczych, humanistycznych, zawodach i usługach, sztukach kreatywnych, technologii i inżynierii (s. 48). Za B. Latourem i H. Simonem zauważa, że design rozprzestrzenia się na wszelkie działania związane z projektowaniem (nakierowane na zmianę wyznaczaną przez preferencje), niezależnie od tego czy dokonuje się w biznesie, edukacji, medycynie, prawie czy inżynierii etc. (s. 49). Związek designu z wartościami

ciowaniem stawia projektantów przed problemem społecznej odpowiedzialności projektowania (Papanek, Margolin, s. 67), czyli dążenia do rozwiązywania problemów społecznych.

W tworzeniu ram teoretycznych swojej pracy Dr Rojek-Adamek odwołała się do wielu różnych koncepcji (triangulacja teorii), co pozwoliło na wzbogacenie analiz materiału empirycznego. W tym teoretycznym bogactwie można moim zdaniem dostrzec pewien nadmiar, np. fragment poświęcony designowi krytycznemu - choć sam w sobie interesujący - nie mógł zostać wykorzystany w części badawczej. Analiza zebranego materiału doprowadziła Autorkę do wniosku, że ten wymiar designu nie jest w doświadczeniu polskich projektantów obecny. W tej sytuacji wystarczyłoby jedynie zaznaczyć istnienie takiego zjawiska, pozostawiając ten temat do opracowania w osobnym artykule lub książce. Podobnie przewija się w części teoretycznej koncepcja kapitału społecznego (M. Granovetter) (s. 115), która jednak w badaniach nie została wykorzystana. Mam również przekonanie, że ze względu na wielość teorii, do których nawiązała Habilitantka ich potencjał analityczny nie został w pełni spożytkowany.

Jeśli chodzi o aspekt warsztatowy pracy, to moja ocena nie jest całkowicie jednoznaczna. Autorka postawiła przed sobą trudne zadanie, zaprojektowała badania z dużym rozmachem, w dodatku oparte wyłącznie na materiałach wywołanych. Patrząc na dorobek dr Rojek-Adamek można stwierdzić, że ma ona duże doświadczenie w prowadzeniu badań ilościowych w przeciwieństwie do jakościowych. Uważam, że ogólnie rzecz biorąc słuszny pomysł triangulacji metod i narzędzi badawczych, jeśli chodzi o część jakościową, nie okazał się owocny. Habilitantka wykazała się jednak świadomością metodologiczną, stwierdzając, że opis relacyjności zawodu nie został pogłębiony, a "badacz usłyszał to, co powinien usłyszeć" (s. 168). Biorąc pod uwagę specyfikę badań jakościowych, w tym ich pracochłonność, sądzę, że lepsze rezultaty osiągnęłaby Autorka, odwołując się zamiast tego do danych zastanych, np. przeprowadzając analizę treści prasy branżowej, portali, grup dyskusyjnych czy innych form obecności projektantów w sieci lub szerzej - w przestrzeni publicznej. Poza tym w prezentacji metodologii jakościowej Habilitantka skoncentrowała się na doborze próby, brakuje natomiast opisu procedur zastosowanych w analizie danych.

Mimo powyższych uwag praca dr Pauliny Rojek-Adamek wzbogaca naszą wiedzę na temat zjawiska designu (część teoretyczna) i roli zawodowej projektanta w warunkach polskich (część

empiryczna). Najważniejszym ustaleniem Autorki jest, że rola projektanta (nazwy “designer” i “projektant” używane są w pracy zamiennie) ma charakter zmienny i relacyjny. Zmienność wynika z faktu, że jest to jeden z zawodów, które podlegają przekształceniom ze względu na oczekiwania społeczne, kompetencje samych projektantów, niedookreśloność definicji zawodu - projektanci postrzegani są “bardziej jako menedżerowie, badacze, organizatorzy niż specjaliści wykształceni w konkretnej specjalności projektowej” (s. 240).

Z badań dr Rojek-Adamek dowiadujemy się, że w świadomości społecznej nazwy “designer” i “projektant” nie są równoznaczne, zarówno jeśli chodzi o samych projektantów, jak i otoczenie. Projektanci traktują nazwę “designer” (choć już nie “design”) jako negatywnie wartościującą i w autodefinicji odwołują się do terminu “projektant”. W świadomości odbiorców nazwy te nie są wartościujące, lecz różnozakresowe - “designer” to stylistka, “projektant” to architekt.

Na podstawie analizy teoretycznej Habilitantka stawia hipotezę (choć *explicite* stwierdza, że hipotez nie stawia, s. 238) o relacyjności roli społecznej projektanta, którą następnie sprawdza w badaniach empirycznych. Rezultatem analiz jest wniosek o niedookreśleniu roli zawodowej projektanta zarówno jeśli chodzi o autokonceptję tej grupy zawodowej, jak i jej obraz w świadomości społecznej odbiorców i potencjalnych odbiorców. Designer jest rolą relacyjną, ponieważ jest responsywny, obejmuje szeroki i nie do końca czytelny zakres rozwiązywania problemów, wykorzystuje pracę zespołową - w przeważającej mierze ze zleceniodawcami, w mniejszym stopniu z użytkownikami i innymi specjalistami. Rola projektanta odróżnia się od roli artysty czy plastyka (mimo, że badana grupa projektantów to absolwenci uczelni artystycznych). Definicja roli projektanta, jaka wyłania się z badań dr Rojek-Adamek, ma charakter jednostronnie relatywny - oparta jest na założeniu, że design rozwiązuje problemy (s. 244), odpowiada na społeczne potrzeby, co nie wyczerpuje modeli relacyjnych, brak np. w polskiej praktyce designu wymiaru krytycznego.

Mimo niejasności i niedookreśloności zawód projektanta dostarcza uprawiającym go osobom zadowolenia, choć słaba rozpoznawalność zawodu powoduje, że praca projektanta jest nisko wyceniana.

Zawarte w pracy analizy uważam za wartościowe i interesujące, choć zabrakło mi wyraźnego odróżnienia dwóch wymiarów roli zawodowej (społecznej) - społecznej definicji roli i odegrania

roli¹ można było wykorzystać do tego celu koncepcję niewspółmiernych skal wartości S. Ossowskiego², niestety jedynie wspomnianą (s. 204) lub inne teorie, w których odróżnia się ideologie od praktyk społecznych, nie traktując tych ostatnich jako wyłącznie reprodukcji schematów myślenia i działania.

Mimo powyższych uwag moja całościowa ocena publikacji *Designerzy. Rola zawodowa projektanta w oglądzie socjologicznym* jako osiągnięcia w przewodzie habilitacyjnym jest pozytywna.

III. Aktywność naukowa Habilitantki, o której mowa w art. 16 ust. 1 ustawy

W pracach dr Rojek-Adamek wyróżnić można kilka wątków tematycznych, które w większości w taki czy inny sposób splatają się z najbardziej interesującym Habilitantkę zagadnieniem designu.

Przed uzyskaniem stopnia doktora nauk humanistycznych dr Rojek-Adamek koncentrowała się na badaniach środowiska artystów plastyków związanych zawodowo z Górnym Śląskiem i Zagłębiem. Po obronie pracy doktorskiej dr Rojek-Adamek rozwija swoje zainteresowania w kierunku designu. W czasie, gdy podjęła ten temat “dostrzegany był ogromny deficyt krajowych opracowań dotyczących tej tematyki, takich analiz nie było w ogóle w regionie, a istniejące na poziomie kraju były dość skąpe i rozproszone” (Autoreferat, s. 15).

Znaczącym - także w sensie ilościowym - elementem dorobku dr Rojek-Adamek są prace z pogranicza polityki społecznej związane z problematyką wykluczenia. Habilitantka patrzy na te kwestie z perspektywy funkcjonalnej: 1. designu jako działania na rzecz inkluzji społecznej osób starszych, niepełnosprawnych, 2. roli designu w edukacji (tworzeniu materiałów edukacyjnych), 3. przestrzeni miejskiej i roli designu w jej kreowaniu, 4. znaczenia designu dla pojawienia się kapitału społecznego, 5. społecznej odpowiedzialności designu, 6. roli społecznej designera i związanej z nią tożsamości zawodowej.

Problemy te powracają w formie rozwiniętej i pogłębionej w osiągnięciu.

---

¹ J. Szmatka, *Małe struktury społeczne*, Warszawa 2019.

² S. Ossowski, *Z zagadnień psychologii społecznej*. W: *Dzieła*. T. 3. Warszawa 1967.

Oddzielną grupę prac stanowią teksty poświęcone społeczno-ekonomicznej sytuacji kobiet w okresie transformacji systemowej, problemów społecznych, m.in. metropolizacji oraz opinii społecznej mieszkańców województwa śląskiego, np. opinie tyszan o ich mieście.

Na zakończenie warto podkreślić, że terenem badań dr Rojek-Adamek jest Górny Śląsk i Zagłębie, dlatego wartością dodaną jest wiedza o problemach lokalnych - województwa śląskiego i jego mieszkańców.

Od uzyskania stopnia doktora w 2004 r. dr Paulina Rojek-Adamek opublikowała 39 artykułów, 3 monografie (poza skróconą wersją pracy doktorskiej), w dwóch z nich habilitantka deklaruje udział w wysokości 50%, była współredaktorką 5 prac zbiorowych, autorką 16 artykułów w czasopiśmie i rozdziałów monografii, współautorką 16 tekstów w czasopiśmie i rozdziałów w monografiach (zadeklarowany udział habilitantki wynosi 50%), wygłosiła 30 referatów na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Pod względem ilościowym dorobek ten uważam za wystarczający.

Dr Rojek-Adamek ma doświadczenie we współpracy naukowej z innymi uczelniami jako członkini zespołów badawczych, m. in. w projekcie *Przeobrażenie tradycyjnych regionów przemysłowych w RFN i Polsce* (finansowany przez Branderburg-Berliner Institut Fur Sozialwissenschaftliche Studien), odbyła dwie wizyty szkoleniowe w Royal College of Art w Londynie oraz w national Centre for Product Design and Research w Cardiff Metropolitan University. Habilitantka była recenzentką czasopism socjologicznych - *Sociology Compass* oraz *Kultura Popularna*.

Dr Rojek-Adamek wniosła wkład w popularyzację nauki - opublikowała sześć tekstów popularno-naukowych, prowadziła szkolenia i warsztaty na rzecz transferu wiedzy do otoczenia społecznego, współpracowała w roli eksperta z urzędami (UM Tychy, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego), sprawowała merytoryczny nadzór nad projektami dla różnych instytucji, m. in. WUP w Poznaniu, WUP Szczecin, Śląski Związek Gmin i Powiatów Katowice, Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej, PARP.

Działalność naukową dr Pauliny Rojek-Adamek oceniam pozytywnie. Dorobek naukowy Habilitantki spełnia wymogi stawiane kandydatom do uzyskania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki socjologiczne.

IV. Osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne

Pani dr Paulina Rojek-Adamek posiada bogate doświadczenie dydaktyczne - w ciągu prawie 20 lat kariery naukowej zatrudniona była na stanowiskach naukowo-dydaktycznych, prowadząc w ramach swoich obowiązków liczne kursy, m. in. wstęp do socjologii, zarządzanie zasobami ludzkimi, teoria i praktyka designu, public relations, kultura organizacyjna, komunikacja interpersonalna, socjologia reklamy, teoria rozwoju społecznego. Habilitantka była promotorem prac licencjackich (80 licencjatów), recenzentem zarówno prac licencjackich, jak i magisterskich, a także opiekunem roku.

Ponadto dr Paulina Rojek-Adamek pełniła na uczelniach poważne funkcje administracyjne: w l. 2007-2013 była prodziekanem Wydziału Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach, w l. 2014-2016 - dziekanem Wydziału Zamiejscowego Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Habilitantka wykazała się znacząco aktywnością, jeśli chodzi o organizację życia naukowego. Dr Rojek-Adamek jest zaangażowaną członkinią Polskiego Towarzystwa Socjologicznego - współorganizowała grupy tematyczne w czasie trzech kolejnych zjazdów - w r. 2013 w Szczecinie, w r. 2016 - w Gdańsku, w r. 2019 - we Wrocławiu. Tematyka tych sesji oscylowała wokół teoretycznych ram designu i badań empirycznych nad tym zjawiskiem. W 2015 r. współorganizowała sesję podczas zjazdu ESA w Pradze, czego pokłosiem jest publikacja tomu z zakresu socjologii designu, a w 2018 r. była organizatorką panelu *Designing the Public and Private Spaces to the Needs of an Aging Society* w ramach XIX Zjazdu ISA w Toronto.

Podsumowując tę część recenzji, aktywność dydaktyczna i organizacyjna habilitantki - tu opisana jedynie ogólnie - ale szczegółowo wykazana dokumentacji - jest wystarczająca, jeśli chodzi o przewód habilitacyjny.

Konkluzja

Po zapoznaniu się z osiągnięciem, tj. monografią *Designerzy. Rola zawodowa projektanta w oglądzie socjologicznym*, a także pozostałym dorobkiem naukowym, organizacyjnym i dydaktycznym Pani dr Pauliny Rojek-Adamek, uważam, że spełnia on wymagania konieczne do uzyskania stopnia doktora habilitowanego sformułowane w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

Dorobek habilitantki wykazuje rzecz jasna pewne słabsze strony, np. niewielki stopień umiędzynarodowienia. Jednak jest on, moim zdaniem, pod względem ilościowym i jakościowym wystarczający do uzyskania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki socjologiczne.

WPŁYNEŁO

dnia 2019 GRU. 11

